

NUSIKALSTAMĄ VEIKĄ IR JOS RŪŠIS PAGAL PAVOJINGUMĄ ĮVARDIJANTYS TERMINAI LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Sigita Rackevičienė*

Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo fakulteto Užsienio kalbų katedra

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius

Telefonas 271 4613

Elektroninis paštas sigita@b4net.lt

Pateikta 2008 m. kovo 7 d., pateikta spausdinti 2008 m. gegužės 26 d.

Santrauka. Šio straipsnio tikslas – apibrėžti pagrindines problemas, kylančias lyginant kelių kalbų teisės terminiją, pasiūlyti lyginamosios teisės terminijos analizės metodiką ir pritaikyti ją lietuviškų ir angliškų terminų, įvardijančių nusikalstamą veiką ir jos rūšis pagal pavojingumą, tyrimui.

Straipsnio įvade apibrėžiamos teisės terminijos semantinės savybės, lemiančios lyginamosios teisės terminologijos ypatumus. Pirmojoje straipsnio dalyje išdėstoma terminologo P. Sandrini pasiūlyta teisės terminijos lyginamosios analizės metodika, pagal kurią antroje straipsnio dalyje atlikta tyrimui pasirinktų lietuviškų ir angliškų terminų funkcinė ir lyginamoji analizė. Atlikus tyrimą, nustatoma, ar palygintus terminus galima laikyti atitikmenimis.

Pagrindinės sąvokos: lyginamoji teisės terminologija, teisės sąvokos, teisės terminija.

ĮVADAS

Teisės terminai, kitaip nei daugelis technikos ar gamtos mokslų terminų, nusako ne konkrečius daiktus, bet abstrakčias sąvokas. Šios sąvokos formuluojamos, apibendrinant panašių realiųjų pagrindinius požymius, pavyzdžiui, teisės sąvoka *nusikalstama veika* apibendrina baudžiamąjį įstatymą pažeidžiančių veikų pagrindinius požymius; teisės sąvoka *sankcija* – priemonių, taikomų baudžiamojo įstatymo pažeidėjams sudrausminti, pagrindinius požymius.

Teisės sąvokos glaudžiai susijusios su šalies teisės tradicijomis. Jos sukuriamos po ilgų politikų, teisininkų ir plačiosios visuomenės diskusijų. Remdamasi savo patirtimi, bendruomenė nusprendžia, kokios gyvenimo realijos (tikros ar galimos realaus gyvenimo situacijos) turi būti reguliuojamos įstatymų. Šalies teisės sąvokos, kaip ir visa teisės sistema, atspindi visuomenės tam tikro laikotarpio moralines vertybes ir parodo, kokius santykius visuomenė laiko moraliais, o ką smerkia. Taigi teisės terminai funkcionuoja tam tikros šalies teisės sistemoje ir įvardija tai šaliai būdingus teisės reiškinius. Todėl keliose skirtingose teisės sistemose absoliučiai

atitikmenų rasti neįmanoma; galima ieškoti tik dalinių atitikmenų, kurie panašūs savo funkcijomis ir tikslais [1, p. 1-5; 2, p. 1-3; 3, p.22-27; 4, p.60].

Dėl šių ypatybių teisės terminijai negalima taikyti įprastų lyginamosios terminologijos ir terminografijos metodų, kurių tikslas rasti atitikmenis keliomis kalbomis. Terminologai siūlo specialią teisės terminijos lyginamosios analizės metodiką. Straipsnyje išdėstomi terminologo P. Sandrini (Insbruko universitetas, Austrija) pasiūlyti teisės terminijos lyginamosios analizės principai [1, p. 5-9; 2, p.4-7], kuriuos šio straipsnio autorė pritaikė, tirdama nusikalstamą veiką bei jos rūšis pagal pavojingumą įvardijančius terminus lietuvių ir anglų kalbomis.

1. LYGINAMOSIOS TEISĖS TERMINIJOS ANALIZĖS PRINCIPAI

Lyginamoji teisės terminijos analizė turi remtis prielaida, kad skirtingose teisės sistemose vartojamos skirtingos sąvokos ir jas įvardijantys terminai. Jie parodo, kokius teisinius sprendimus priima visuomenė, siekdama kontroliuoti įvairias realaus gyvenimo situacijas. Lyginamosios analizės tikslas yra aprašyti kelių teisės sistemų sąvokas, apibrėžiančias tą patį gyvenimo aspektą, ir jas palyginti.

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo fakulteto Užsienio kalbų katedros docentė.

Siekiant šio tikslo, pagrindinis terminologo uždavinys yra atlikti tiriamųjų teisės sąvokų **funkcinę analizę**. Kiekviena teisės sąvoka yra tam tikros visuomenės problemos teisinio sprendimo struktūrinė dalis. Teisinis sprendimas suprantamas kaip tam tikrą gyvenimo aspektą kontroliuojančių teisinių priemonių visuma arba teisinė aplinka. Ją sudaro įvairūs teisės dokumentai (įstatymai, teismų sprendimai ir kt.) ir netgi nerašytos taisyklės. Terminologo uždutis – aprašyti sąvokas, vartojamas tam tikroje pasirinktoje teisinėje aplinkoje, ir nustatyti jų tarpusavio ryšius bei funkcijas viena kitos atžvilgiu.

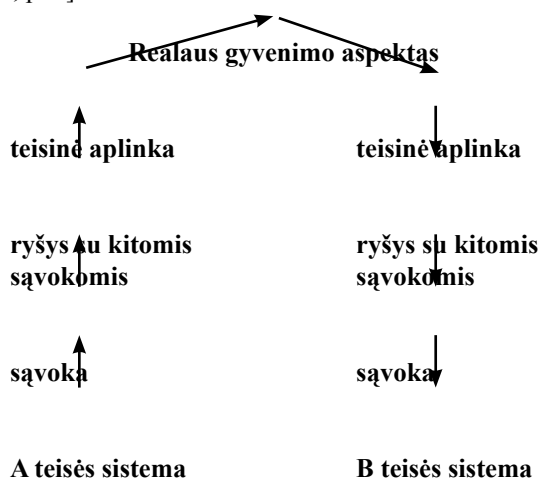
Pirmiausia atliekama vienos šalies (A šalies) pasirinktos teisės sąvokos funkcinė analizė. Ji turi atsakyti į tokius klausimus:

- 1) su kokiomis panašiomis sąvokomis sietina tiriamoji sąvoka,
- 2) kokią teisinę aplinką formuoja ši sąvokų grupė,
- 3) kokią poziciją tiriamoji sąvoka užima teisinėje aplinkoje ir koks jos ryšys su kitomis sąvokomis,
- 4) kokį realaus gyvenimo aspektą reguliuoja ši teisinė aplinka.

Tik atlikus A šalies pasirinktos sąvokos funkcinę analizę, galima pradėti ieškoti jos galimų ryšių su kitos šalies (B šalies) teisės sąvokomis. Šis tyrimas turi atsakyti į tokius klausimus:

- 1) kokia teisinė aplinka B šalyje reguliuoja tą patį realaus gyvenimo aspektą kaip ir ištirta A šalies teisinė aplinka?
- 2) kokios sąvokos sudaro šią teisinę aplinką?
- 3) kokie sąvokų tarpusavio ryšiai ir kokias funkcijas jos atlieka?
- 4) ar yra sąvokų, atliekančių panašias funkcijas kaip ir tiriamoji A šalies sąvoka?

Kaip matyti, A šalies ir B šalies sąvokų funkcinę analizę sieja tas pats realaus gyvenimo aspektas. Jis iš tiesų yra vienintelis dalykas tiesiogiai siejantis skirtingas teisės sistemas ir apibrėžiantis lyginamosios analizės ribas. Grafiškai atliekamą tyrimą galima būtų pavaizduoti taip [1, p. 8; 2, p. 4]:

Išsamiai atsakius į A šalies ir B šalies teisės sąvokų funkcinės analizės klausimus, galima pradėti ieškoti ryšių

tarp dviejų skirtingų teisės sistemų sąvokų. Surinkta informacija nesunkiai padės rasti poras sąvokų, užimančių panašią poziciją ir atliekančių panašias funkcijas.

Terminologas P. Sandrini skirsto ryšius tarp skirtingų šalių teisės sąvokų į tris tipus [1, p. 8; 2, p. 6]:

1) tiesioginis ryšys

sąvokos, siejamos šiuo ryšiu, turi tokias pat funkcijas ir užima tokias pat pozicijas savo teisinėje aplinkoje. Jų esminiai semantiniai požymiai sutampa;

2) funkcinis ryšys

sąvokos, siejamos šiuo ryšiu, turi tokias pat funkcijas, bet užima skirtingas pozicijas savo teisinėje aplinkoje. Funkcinis ryšys gali sieti vieną sąvoką A šalies sistemoje su dviem sąvokomis B šalies sistemoje;

3) netiesioginis ryšys

Šis ryšys sieja skirtingų sistemų sąvokas, turinčias tik iš dalies panašias funkcijas ir užimančias visai skirtingas pozicijas savo teisinėje aplinkoje. Netiesioginis ryšys gali sieti vieną sąvoką A šalies sistemoje su dviem arba trim sąvokomis B šalies sistemoje.

Tuo atveju, jei teisės sistemos ypač skiriasi, P. Sandrini siūlo ieškoti ryšių ne tarp atskirų sąvokų, o tarp sąvokų grupių [1, p. 8-9; 2, p. 6-7].

Taigi svarbiausias lyginamosios teisės terminologijos tikslas yra suteikti vartotojui visą reikalingą informaciją, kokios sąvokos ir jas įvardijantys terminai vartojami dviejų šalių teisinėse aplinkose, reguliuojančiose tą patį realaus gyvenimo aspektą. Atliktos analizės rezultatai turi padėti vartotojui priimti sprendimus, kokią strategiją pasirinkti vertimui – dalinį atitikmenį, neologizmą ar tiesiog aprašyti teisės sąvoką. Tam, kad vartotojui suteikiama informacija būtų patikima ir kokybiška, lyginamąją analizę reikėtų pradėti nuo siauros srities ir tik vėliau rezultatus jungti į didesnes duomenų bazes.

2. NUSIKALSTAMĄ VEIKĄ ĮVARDIJANČIŲ LIETUVIŠKŲ IR ANGLIŠKŲ TERMINŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ

Toliau straipsnyje bandoma pritaikyti pateiktos lyginamosios teisės terminijos analizės principus nusikalstamą veiką ir jos rūšis pagal pavojingumą įvardijančių lietuviškų ir anglišku terminų grupei.

Prieš pradėdant analizę, būtina apibrėžti, kokios teisės kalbos bus lyginamos. Viena kalba gali turėti keletą teisės kalbos atmainų. Tai priklauso nuo to, kiek teisės sistemų vartoja tą kalbą. Lietuvių kalba vartojama vienoje teisės sistemoje – Lietuvos teisės sistemoje, todėl turime vieną lietuvių teisės kalbą. Bet anglų kalba vartojama daugelyje teisės sistemų – Anglijos-Velso, Škotijos, Šiaurės Airijos, Airijos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Australijos, Naujosios Zelandijos ir kt. Visos šios teisės sistemos turi savitą teisės kalbą su savo terminų sistema, todėl analizei būtina pasirinkti vieną iš jų. Straipsnyje atliekamam tyrimui pasirinkta Anglijos-Velso teisės sistemos kalba. Taigi toliau lyginami Lietuvos ir Anglijos-Velso teisės sistemų terminai.

Analizės tikslas:

1) atlikti Lietuvos baudžiamosios teisės sąvokų *nusikalstama veika*, *baudžiamasis nusižengimas* ir *nusikalstimas* funkcinę analizę (apibrėžti jas ir nustatyti jų tarpusavio ryšius),

2) rasti Anglijos-Velso baudžiamosios teisėje sąvokas, atliekančias panašias funkcijas,

3) nustatyti, koks ryšys (tiesioginis, funkcinis ar netiesioginis) sieja šias skirtingų sistemų sąvokas.

2.1. Lietuvos baudžiamosios teisės sąvokų *nusikalstama veika*, *baudžiamasis nusižengimas* ir *nusikalstimas* funkcinė analizė

Teisinė aplinka

Atliekant analizę, remiamasi pagrindiniu Lietuvos Respublikos baudžiamosios teisės įstatymu – Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu (BK), įsigaliojusiu 2003 metų gegužės 1 dieną [5]. Tiriamosios sąvokos apibrėžtos BK III skyriaus 10-20 straipsniuose. Taip pat atsižvelgiama į BK komentarus bei paaiškinimus, išdėstytus Lietuvos Respublikos baudžiamosio kodekso komentare [6] ir Vytauto Piesliako baudžiamosios teisės vadovėlyje „Lietuvos baudžiamoji teisė“ [7].

Sąvokos *nusikalstama veika* apibrėžimas ir ryšys su sąvokomis *nusikalstimas* ir *baudžiamasis nusižengimas*

2003 metais įsigaliojus naujam Baudžiamajam kodeksui, baudžiamajai teisei priešinga veika Lietuvos teisės sistemoje vadinama *nusikalstama veika*. Šiuo terminu įvardijama sąvoka apima dvi veikų rūšis – *nusikalstimus* ir *baudžiamuosius nusižengimus* (LR BK 10 straipsnis). Baudžiamajame kodekse nepateikiamas atskiras sąvokos *nusikalstama veika* apibrėžimas, tačiau pateikiami sąvokų *nusikalstimas* ir *baudžiamasis nusižengimas* apibrėžimai (LR BK 11 ir 12 straipsniai), kuriais remiantis galima apibūdinti ir sąvoką *nusikalstama veika*:

Nusikalstimas – pavojinga ir kodekse uždrausta veika (veikimas arba neveikimas), už kurią numatyta laisvės atėmimo bausmė.

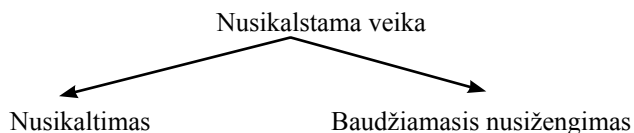
Baudžiamasis nusižengimas – pavojinga ir kodekse uždrausta veika (veikimas arba neveikimas), už kurią numatyta bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą.

Apibendrinus šiuos apibrėžimus, galima apibūdinti ir sąvoką *nusikalstama veika*. Tai pavojinga ir kodekse uždrausta veika (veikimas arba neveikimas). Jai būdingi šie požymiai:

- 1) veika (veikimas arba neveikimas),
- 1) pavojinga veika,
- 2) veika priešinga baudžiamajam įstatymui.

[6, p. 91-97; 7, p. 114-116]

Taigi sąvoką *nusikalstama veika* įvardijantis terminas yra gimininis pavadinimas (**hiperonimas**) dviejų rūšinių pavadinimų (**hiponimų**) *nusikalstimas* ir *baudžiamasis nusižengimas* atžvilgiu. Sąvokas *nusikalstimas* ir *baudžiamasis nusižengimas* įvardijantys terminai savo ruožtu laikytini **ekvonimais** – vienodo lygio terminais.

Nusikalstamos veikos rūšys – nusikalstimai ir baudžiamieji nusižengimai – skiriami pagal pavojingumo pobūdį ir laipsnį. Pavojingumo pobūdis priklauso nuo nusikalstamos veikos rūšies. Pavyzdžiui, nusikalstama veika, kuria kėsiniama į asmenį, skirsis nuo nusikalstamos veikos, kuria kėsiniama į nuosavybę. Tuo tarpu pavojingumo laipsnis priklauso nuo vienarūšių nusikalstamų veikų pavojingumo dydžio. Pavyzdžiui, didelės vertės turto vagystė yra pavojingesnė už nedidelės vertės turto vagystę.

Nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdis ir laipsnis yra tiesiogiai susiję su įstatymo numatytais sankcijomis. Kuo pavojingesnė veika, tuo griežtesnė sankcija. BK sąvokų *nusikalstimas* ir *baudžiamasis nusižengimas* apibrėžimo ir diferencijavimo pagrindu ir yra pasirinkta įstatymo numatyta sankcija. Kaip rodo apibrėžimai, nusikalstimai yra pavojingesnė veika nei baudžiamieji nusižengimai, už juos numatyta griežtesnė įstatymo sankcija – laisvės atėmimo bausmė. Tuo tarpu baudžiamieji nusižengimai baudžiami bausme, nesusijusia su laisvės atėmimu. BK 11 straipsnyje nusikalstimai klasifikuojami smulkiau – į tyčinius ir neatsargius. Tyčiniai nusikalstimai savo ruožtu skirstomi į 4 kategorijas – nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius. Kategorijų skirstymo pagrindas yra BK numatyta maksimali laisvės atėmimo bausmė.

Taigi BK nusikalstamos veikos klasifikuojamos į rūšis ir kategorijas pagal nusikalstamos veikos pavojingumą bei įstatyme numatytą sankciją.

2.2. Anglijos-Velso teisės sistemos sąvokos, atliekančios panašią funkciją, kaip ir Lietuvos teisės sistemos sąvokos *nusikalstama veika*, *nusikalstimas*, *baudžiamasis nusižengimas*

Atliekant Anglijos-Velso teisės sistemos sąvokų analizę, siekiama rasti sąvokas, kurios atlieka panašias funkcijas, kaip ištirtosios Lietuvos teisės sistemos sąvokos. Tai yra sąvokos, kurios nusako:

- baudžiamąją teisę pažeidžiančią veiką,
- tokios veikos rūšis, suskirstytas pagal pavojingumą.

Teisinė aplinka

Anglijos-Velso baudžiamoji teisė nėra iki galo kodifikuota. Taigi dalį teisės nuostatų galima rasti Jungtinės Karalystės Parlamento priimtuose įstatymuose, dalį – bendrosios teisės nuostatose (teismų nuosprendžiuose), dalį – baudžiamosios teisės vadovėliuose. 1989 metais Anglijos ir Velso Teisės komisija parengė Anglijos ir Velso baudžiamosio kodekso projektą (Draft Criminal Code for England and Wales) [8], bet jis iki šiol tobulinamas ir dar nėra priimtas parlamento.

Atliekant analizę remiamasi Jungtinės Karalystės Parlamento priimtais įstatymais [9; 10], Anglijos ir Velso baudžiamosio kodekso projektu [8], Anglijos-Velso baudžia-

mosios teisės vadovėliais [11; 12; 13; 14], lyginamosios baudžiamosios teisės vadovėliu [15], teisinės anglų kalbos vadovėliu [16] ir Oksfordo universiteto teisės terminų žodynu [17].

Anglijos-Velso teisės sąvokos, nusakančios baudžiamąją teisę pažeidžiančią veiką

Anglijos-Velso teisės sistemoje baudžiamąją teisę pažeidžianti veika vadinama *crime* arba *offence*. Šie terminai apibūdina ir parlamento išleistus įstatymus pažeidžiančią veiką (*statutory crimes / statutory offences*), ir bendrąją teisę pažeidžiančią veiką (*common law crimes / common law offences*). Terminai *crime* ir *offence* vartojami sinonimiškai, nors šiuolaikinėje Anglijos-Velso teisėje linkstama daugiau vartoti terminą *offence*. Terminas *crime* anglų kalboje turi sunkaus nusikaltimo atspalvį, todėl jo pradėta vengti [12, p. 8-9; 17, p. 128, 340].

Anglijos-Velso baudžiamojoje teisėje ne kartą bandyta apibrėžti terminą *crime/offence*, nors šiuolaikiniai autoriai vengia tikslių apibūdinimų ir dažniausiai pateikia tik savo svarstymus, ką ši sąvoka turėtų apimti [11, p. 18-25; 12, p. 14-17; 13, p. 11-14; 14, p. 2]. Vis dėlto teorinius samprotavimus šia tema ir termino apibrėžimus galima skirstyti į normatyvinius (*prescriptive definitions*) ir aprašomuosius (*descriptive definitions*) [16, p. 173].

Normatyvinių apibrėžimų autoriai bando pateikti baudžiamąją teisę pažeidžiančios veikos požymius. Pavyzdžiui, Allen Carleton *crime* apibrėžia kaip veiką, kuri tiesiogiai ir smarkiai pavojinga visuomenės saugumui ir gerovei. Dėl to ji negali būti dovanojama vien atlyginus žalą nukentėjusiajam (Carleton A., *Legal Duties and Other Essays in Jurisprudence*, 1931) [16, p. 173].

Aprašomųjų apibrėžimų autorių nuomone baudžiamosios ir civilinės teisės pažeidimai skiriasi ne savo požymiais, o tik teisinėmis pasekmėmis. Glanville Williams sąvoką *crime* apibūdina kaip veiką, kuri nagrinėjama baudžiamojo proceso tvarka ir už kurią skiriama bausmė [12, p. 14].

Kiti autoriai bando ieškoti tarpinio varianto tarp normatyvinių ir aprašomųjų apibrėžimų, nusakydami ir baudžiamąją teisę pažeidžiančios veikos požymius, ir teises pasekmes. Vienuose apibrėžimuose baudžiamąją teisę pažeidžiančios veikos apibūdinamos kaip visuomenei pavojinga veika (*public wrong*), kituose – kaip teisei priešinga veika (*legal wrong*). Oksfordo Universiteto teisės terminų žodyne *crime* apibrėžiamas kaip veikimas arba neveikimas, kuris parlamento išleistame įstatyme arba bendrojoje teisėje laikomas visuomenei pavojinga veika (*public wrong*) ir kuris baudžiamas valstybės baudžiamojo proceso tvarka [17, p. 128]. Tuo tarpu Michael Jefferson nuomone, sąvoką *crime* tiksliausiai apibūdina teisei priešingos veikos (*legal wrong*) sąvoka. Anot jo, *crime* yra teisei priešinga veika (*legal wrong*), už kurią pažeidėjas baudžiamas valstybės [13, p. 12].

Apibendrinus šiuos apibrėžimus, galima teigti, kad *crime / offence* yra:

- 1) veika (veikimas arba neveikimas),
- 2) visuomenei pavojinga veika (*public wrong*),

3) teisei priešinga veika (*legal wrong*),

4) veika, kuri valstybės reikalavimu nagrinėjama baudžiamojo proceso tvarka ir už kurią skiriama bausmė.

Atliktos analizės rezultatai rodo, kad Anglijos-Velso teisės sąvokos *crime / offence* ir Lietuvos teisės sąvokos *nusikalstama veika* pagrindiniai požymiai sutampa. Todėl galima daryti prielaidą, kad šios sąvokos laikytinos atitikmenimis (išsamesnį sąvokų palyginimą žr. 2.3 skyriuje). Toliau straipsnyje, aptariant Anglijos-Velso baudžiamosios teisės sąvoką *crime / offence*, bus vartojamas lietuviškas atitikmuo *nusikalstama veika*.

Anglijos-Velso teisės sąvokos, nusakančios nusikalstamos veikos rūšis pagal pavojingumą

Anglijos-Velso teisės sistemoje, kaip ir kitose bendrosios teisės sistemose, nusikalstamos veikos nuo seno buvo skirstomos į tris rūšis: *treasons, felonies* ir *misdemeanours*. Pirmos rūšies nusikalstamos veikos (*treasons*) laikytos tėvynės išdavimu. Joms priklausė kėsینimasis į karalių, sąmokslas prieš karalių, šalies užpuolimas, perėjimas į priešų pusę karo metu ir kt. Antros rūšies nusikalstamosioms veikoms (*felonies*) buvo priskiriami sunkūs pasikėsینimai į asmenį arba turtą, o trečios rūšies (*misdemeanours*) – nesunkūs pažeidimai. Priklausomai nuo nusikalstamos veikos rūšies skyrėsi taikomas procesas ir skiriama bausmė [15, p. 219-221].

1967 metais, priėmus Baudžiamosios teisės įstatymą 1967 (Criminal Law Act 1967) [11, p. 26], Anglijoje ir Velse šis skirstymas buvo panaikintas. Jį pakeitė dvejopa klasifikacija – pagal policijai suteiktus įgaliojimus sulaukyti įtariamąjį (su arba be leidimo suimti) ir pagal nusikalstamos veikos nagrinėjimo būdą teisme.

Pirmoji klasifikacija buvo panaikinta 2006 metais, priėmus Sunkios organizuotos nusikalstamos veikos ir policijos įstatymą 2005 (Serious Organised Crime and Police Act 2005) [10], o antroji klasifikacija tebegalioja ir dabar. Ja remiantis nusikalstamos veikos skirstomos ir Anglijos-Velso baudžiamosios teisės kodekso projekte [8, p. 120-140].

Pagal nusikalstamos veikos nagrinėjimo būdą teisme veikos skirstomos į tris rūšis: (1) *summary offences*, (2) *indictable offences*, (3) *either way offences*:

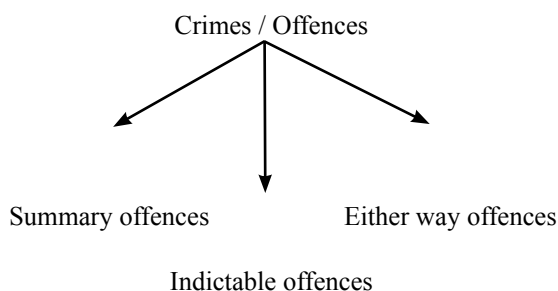
(1) *summary offences* – veikos, kurias supaprastinta tvarka nagrinėja magistratų (taikos teisėjų) teismai. Šioms veikoms priklauso nesunkūs pažeidimai (*minor offences*), už kuriuos baudžiama nesunkiomis bausmėmis.

(2) *indictable offences* – veikos, kurias nagrinėja prisiėkusiųjų teismas (*Crown Court*). Magistratų teismas atlieka pirminį bylos tyrimą ir, įsitikinęs, kad nusikalstama veika peržengia jų jurisdikcijos ribas, perduoda bylą prisiėkusiųjų teismui. Šioms veikoms priklauso sunkūs pažeidimai (*serious offences*), už kuriuos baudžiama sunkiomis bausmėmis.

(3) *either way offences* – nusikalstamos veikos, kurias gali nagrinėti magistratų arba prisiėkusiųjų teismas. Magistratų teismui atlikus pirminį bylos tyrimą ir įsitikinęs, kad byla gali būti nagrinėjama tiek magistratų, tiek prisiėkusiųjų teisme, įtariamajam suteikiama teisė pasirinkti. Šiai rūšiai priskiriamos tokios nusikalstamos veikos, kurių

pavojingumas labai priklauso nuo konkrečių aplinkybių, pavyzdžiui, vagystės – jų pavojingumas priklauso nuo pavogto turto vertės.

Taigi šiandieninėje Anglijos-Velso teisėje sąvoką *crime / offence* įvardijantis terminas yra trijų hiponimų (*summary offences, indictable offences, either way offences*) hiperonimas. Sąvokas *summary offences, indictable offences, either way offences* įvardinančius terminus savo ruožtu galima laikyti ekvonomais:

Kaip matyti iš apibrėžimų, nusikalstamų veikų nagrinėjimo būdas teisme yra tiesiogiai susijęs su jų pavojingumu. Magistratų teismo nagrinėjamos nusikalstamos veikos (*summary offences*) yra lengviausios, o prisiekusiųjų teismo (*indictable offences*) – sunkiausios. Veikos, kurias gali nagrinėti ir magistratų, ir prisiekusiųjų teismas (*either way offences*), užima tarpinę padėtį. Pavojingumas savo ruožtu tiesiogiai susijęs su numatytais sankcijomis. Magistratų teisė skirti bausmes yra ribota. Maksimali bauda, kurią jie gali skirti, yra £ 5000, o maksimali laisvės atėmimo bausmės trukmė – 12 mėnesių [9; 18]. Tuo tarpu prisiekusiųjų teismas gali skirti pačias griežčiausias bausmes, pvz., laivės atėmimą iki gyvos galvos [8, p. 120-140]. Vis dėlto pirminis nusikalstamų veikų klasifikavimo pagrindas yra jų nagrinėjimo būdas teisme. Tai atspindi ir pasirinkti sąvokų pavadinimai.

2.3. Lyginamoji analizė

Lietuvos ir Anglijos-Velso nusikalstamą veiką bei jos rūšis pagal pavojingumą įvardijančių terminų funkcinės analizės rezultatus galima apibendrinti tokia lentele:

Nusikalstama veika	Crime / offence
Baudžiamasis nusizengimas Nusikaltimas	Summary offence Either way offence Indictable offence

Atlikti tyrimai leidžia palyginti abiejų teisės sistemų sąvokas, nustatyti, kokie ryšiai (tiesioginiai, funkciniai ar netiesioginiai) jas sieja ir atsakyti į svarbiausią klausimą – kokias iš šių sąvokų galima laikyti atitikmenimis. Pirmausia lyginamos sąvokos *nusikalstama veika* ir *crime / (criminal) offence*, o paskui – sąvokos *baudžiamasis nusizengimas, nusikaltimas* ir *summary offences, indictable*

offences, either way offences.

Analizės rezultatai rodo, kad Lietuvos baudžiamosios teisės sąvoka *nusikalstama veika* gali būti siejama su Anglijos-Velso baudžiamosios teisės sąvoka *crime / offence*. Šias sąvokas jungia tokie požymiai:

- abi sąvokos nusako veiką, kuri yra pavojinga visuomenei ir priešinga teisei. Asmenis, įvykdžiusius šias veikas, baudžiamąja tvarka persekioja ir baudžia valstybė.

- abi sąvokos įvardijantys terminai yra kelių hiponimų hiperonimai. Lietuvos baudžiamosios teisės sąvoka *nusikalstama veika* yra dviejų hiponimų (*baudžiamasis nusizengimas ir nusikaltimas*), o Anglijos-Velso baudžiamosios teisės sąvoka *crime / offence* – trijų hiponimų (*summary offences, indictable offences, either way offences*) hiperonimas.

Galima daryti išvadą, kad sąvokos *nusikalstama veika* ir *crime / offence* atlieka tokią pat funkciją ir užima tokią pat poziciją atitinkamos valstybės teisės sistemoje. Žinoma, Lietuvos ir Anglijos-Velso visuomenės šias sąvokas kūrė, remdamosi kiekviena savo patirtimi, ir jas suvokia kiek skirtingai. Ne visos veikos, kurias Lietuvos valstybė laiko nusikalstamomis, yra baudžiamos Anglijoje bei Velso, ir atvirkščiai. Vis dėlto galima teigti, kad terminologiniu požiūriu sąvokų *nusikalstama veika* ir *crime / offence* esminiai semantiniai požymiai sutampa ir jas sieja tiesioginiai ryšys. Vertėjas šias sąvokas galėtų laikyti atitikmenimis ir vertimuose keisti vieną kita.

Kiek kitaip yra su Lietuvos teisės sąvokomis *baudžiamasis nusizengimas* ir *nusikaltimas* bei Anglijos-Velso teisės sąvokomis *summary offences, indictable offences* ir *either way offences*.

Lietuvos baudžiamojoje teisėje nusikalstamos veikos skirstomos į rūšis pagal įstatyme numatytą sankciją, kuri priklauso nuo veikų pavojingumo. Atlikus Anglijos-Velso teisės sąvokų analizę, paaiškėjo, kad šiuolaikinėje Anglijos-Velso baudžiamojoje teisėje nusikalstamos veikos skirstomos remiantis kitokiais kriterijais. Jų skirstymo pagrindas yra ne įstatyme numatytos sankcijos, o veikų nagrinėjimo būdas teisme, kuris savo ruožtu priklauso nuo veikų pavojingumo.

Taigi lietuviškos sąvokos *baudžiamasis nusizengimas* ir *nusikaltimas* bei angliškos sąvokos *summary offences, indictable offences* ir *either way offences* turi bendrų požymių, tačiau ir skiriasi. Šias sąvokas sieja tokie požymiai:

- ir lietuviškos, ir angliškos sąvokos nusako nusikalstamų veikų rūšis, taigi yra hiperonimų *nusikalstama veika* ir *crime / offence* hiponimai,

- ir lietuviškų, ir angliškų sąvokų skirstymas remiasi veikų pavojingumu.

Tačiau pagrindiniai skirstymo kriterijai abiejose teisės sistemose iš esmės skiriasi: Lietuvos teisėje nusikalstamos veikos skirstomos pagal įstatyme numatytą sankciją, o Anglijos-Velso – pagal veikų nagrinėjimo būdą teisme.

Analizės rezultatai rodo, kad lietuviškos ir angliškos sąvokos turi tik iš dalies panašių funkcijų. Galima teigti, kad jas sieja netiesioginis ryšys. Vertėjas neturėtų šių sąvokų laikyti atitikmenimis ir turėtų rinktis kitus vertimo

būdas – neologizmus arba sąvokų aprašymus.

IŠVADOS

Apibendrinus straipsnyje atliktų teorinių ir praktinių tyrimų rezultatus, galima daryti tokias išvadas:

1. Teisės terminai įvardija abstrakčias sąvokas, kurias kiekviena visuomenė kuria remdamasi savo patirtimi, todėl jie glaudžiai susiję su šalies tradicijomis ir vertybėmis ir jų neįmanoma automatiškai perkelti iš vienos teisės sistemos į kitą.

2. Terminologo, atliekančio lyginamosios teisės terminijos analizę, darbo tikslas yra suteikti vartotojui visą reikalingą informaciją apie dviejų (arba daugiau) teisės sistemų sąvokas bei jas įvardijančius terminus, vartojamus reguliuoti tą patį realus gyvenimo aspektą. Analizės rezultatai turi padėti vertėjui priimti sprendimus, kokią strategiją pasirinkti verčiant – dalinį atitikmenį, neologizmą ar tiesiog aprašyti teisės sąvoką.

3. Lietuvos ir Anglijos-Velso baudžiamosios teisės sąvokos *nusikalstama veika* ir *crime/(criminal) offence* atlieka tokias pat funkcijas ir užima tokią pat poziciją savo teisinėse aplinkose, todėl jas galima laikyti atitikmenimis ir vertimuose keisti vieną kita.

4. Lietuvos ir Anglijos-Velso baudžiamosios teisės sąvokos *baudžiamasis nusizengimas* ir *nusikaltimas* bei *summary offence*, *indictable offence* ir *either way offence* atlieka tik iš dalies panašias funkcijas ir todėl nelaikytini atitikmenimis. Vertėjas turėtų apsispręsti, kaip juos pateikti skaitytojui – rinktis neologizmus ar tiesiog aprašyti sąvokas.

LITERATŪRA

1. Sandrini P. 1996: Comparative Analysis of Legal Terms: Equivalence Revisited. Prieiga internete: <http://homepage.uibk.ac.at/%7Ec61302//publik/tke96.pdf> (žiūrėta 2008 02 19).
2. Sandrini P. 1999: Legal Terminology. Some Aspects for a New Methodology. Prieiga internete: <http://homepage.uibk.ac.at/%7Ec61302//publik/legal.pdf> (žiūrėta 2008 02 19).
3. de Groot G.-R. Language and Law – Netherlands Reports to the Fifteenth International Congress of Comparative Law. Bristol. Prieiga internete: <http://www.library.uu.nl/publarchief/jb/congres/01809180/15/b2.pdf> (žiūrėta 2008 02 19).
4. Dominas A. Pasaulinės teisės tradicijos // Teisės problemos 3. 1994. 54-63.
5. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
6. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
7. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. – Vilnius: Justitia, 2006.
8. Criminal Code for England and Wales 1989. – London, Her Majesty's Stationery Office, 1989.

9. Criminal Justice Act 2003. Prieiga internete: <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2003/20030044.htm> (žiūrėta 2008 02 19).
10. Serious Organised Crime and Police Act 2005. Prieiga internete: <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2005/20050015.htm> (žiūrėta 2008 02 19).
11. Smith J.C. & Hogan B. Criminal Law. – London: Butterworths, 1978.
12. Williams G. Textbook of Criminal Law. – London: Stevens & Sons, 1978.
13. Jefferson M. Criminal Law. – Pearson, Longman, 2003.
14. Heaton R. Criminal Law. – Oxford University Press, 2004.
15. Pradel J. Lyginamoji baudžiamoji teisė. – Vilnius: Eugrimas, 2001.
16. Russell F. & Locke Ch. English Law and Language. – Prentice Hall Europe, 1998.
17. Dictionary of Law. – Oxford University Press, 2002.
18. Her Majesty's Court Service Website (Jos Didenybės teismų tarnybos tinklalapis) <http://www.hmcourts-service.gov.uk/infoabout/magistrates/index.htm> (žiūrėta 2008 02 19).

LITHUANIAN AND ENGLISH TERMS DEFINING CRIMINAL DEEDS AND THEIR TYPES ACCORDING TO THE DEGREE OF SERIOUSNESS

Sigita Rackevičienė*

Mykolas Romeris University

S u m m a r y

The aim of the article is to discuss the main problems of comparative legal terminology, to suggest methodology for comparative analysis of legal terms and to apply it to a group of Lithuanian and English terms defining criminal deeds and their types according to the degree of seriousness.

Legal terms define abstract legal concepts, which are closely related to national law traditions. They result from long discussions among politicians, lawyers and the general public and reflect moral values of a particular society in a particular period of time. Therefore, absolute equivalence between concepts from different legal systems is impossible as they may be only similar in their functions, but not completely identical. The aim of comparative legal terminology is to provide information about the use of concepts in the respective legal systems and to help the translator decide on which textual strategies should be used for the target text.

Austrian terminologist Peter Sandrini (University of

*Mykolas Romeris University, Faculty of Public Administration, Department of Foreign Languages, associate professor.

Innsbruck) proposes a methodology for comparative legal terminology based on the functional analysis of the legal concepts. Legal concepts from different legal systems are to be defined within their natural environment in which they function. Such an analysis should focus on the relations between the concept investigated and the surrounding concepts creating the same legal setting, which regulates a particular aspect of real life. The aspect of real life serves as a bridge between different legal systems as it is the only common factor in the analysis of the concepts. Only after having described the functions of the concepts in their natural environment it is possible to establish connections between concepts from different legal systems and decide what type of link (direct, functional or indirect) relates them.

The proposed methodology is applied to the analysis of legal terms defining criminal deeds and their types according to the degree of seriousness in the Lithuanian and English-Welsh legal systems. The findings of the research lead to the following conclusions: (1) the concept of the Lithuanian legal system *nusikalstama veika* and the concept of the English-Welsh legal system *crime / offence* have the same functions and the same position in the respective legal settings, therefore, they could be considered equivalents and used interchangeably in the translations; (2) the Lithuanian legal concepts *baudžiamasis nusižengimas* and *nusikaltimas* and the English-Welsh legal concepts *summary offence*, *indictable offence* and *either way offence* have only partly similar functions and therefore cannot be considered equivalents. The translator should use other textual strategies, neologisms or descriptions of the concepts.

Keywords: comparative legal terminology, legal concepts, legal terms.